

**O'ZBEKISTONDA MOLİYAVIY SAVODXONLIK DARAJASI VA UNI
OSHIRISH YO'LLARI: AHOLI VA YOSHLAR ORASIDA MOLİYAVIY
BILIMLAR, AMALIY DASTURLAR.**

Yo'ldashova Mashhura Jo'rabek qizi

ALFRAGANUS UNIVERSITETI Iqtisodiyot fakulteti 4-bosqich talabasi

Ermatov Musojalil Komilovich

Ilmiy maslahatchi: "Moliya" kafedrasi dotsienti, iqtisod fonlari nomzodi

Annotatsiya: *Ushbu maqola O'zbekistonda moliyaviy savodxonlikning hozirgi holati va uni oshirish strategiyalarini tahlil qiladi. Moliyaviy savodxonlik yoshlar va aholining keng qatlamlari uchun muhim bo'lib, mamlakatning raqamli rivojlanishi va moliyaviy inkluziyasini ta'minlash uchun zarurdir. Maqolada moliyaviy bilimlarni oshirish bo'yicha davlat va xususiy sektor tashabbuslari, yoshlar orasidagi moliyaviy savodxonlik darajasi, mavjud muammolar va amaliy yechimlar ko'rib chiqiladi. Shuningdek, moliyaviy savodxonlikni rivojlantirish uchun samarali strategiyalar taklifetiladi.*

Kalit so'zlari: *Moliyaviy savodxonlik, O'zbekiston, Markaziy bank, ta'lim dasturlari, edutainment, yoshlar, moliyaviy ta'limi, moliyaviy inkluziya, moliyaviy ta'lim strategiyalari, amaliy ko'nikmalar, raqamli moliya, fintech, maktab-bank hamkorligi, moliyaviy savodxonlik loyihalari, geografik tengsizlik, madaniy moslashuv.*

Abstract: *This article analyzes the current state of financial literacy in Uzbekistan and strategies for its improvement. Financial literacy is important for young people and the general population, and is necessary for ensuring the country's digital development and financial inclusion. The article reviews public and private sector initiatives to improve financial knowledge, the level of financial literacy among young people, existing problems and practical solutions. It also proposes effective strategies for developing financial literacy.*

Keywords: *Financial literacy, Uzbekistan, Central Bank, educational programs, edutainment, youth, financial education, financial inclusion, financial education strategies, practical skills, digital finance, fintech, school-bank cooperation, financial literacy projects, geographical inequality, cultural adaptation.*

Аннотация: *В данной статье анализируется текущее состояние финансовой грамотности в Узбекистане и стратегии ее повышения. Финансовая грамотность важна для молодежи и населения в целом и необходима для обеспечения цифрового развития страны и финансовой доступности. В статье рассматриваются инициативы государственного и частного секторов по повышению финансовых знаний, уровень финансовой грамотности среди молодежи, существующие проблемы и практические решения. Также предлагаются эффективные стратегии развития финансовой грамотности.*

Ключевые слова: *финансовая грамотность, Узбекистан, Центральный банк, образовательные программы, образовательно-развлекательная деятельность, молодежь, финансовое образование, финансовая доступность, стратегии финансового образования, практические навыки, цифровые финансы, финтех, сотрудничество школ и банков, проекты по финансовой грамотности, географическое неравенство, культурная адаптация.*

Kirish: Moliyaviy savodxonlik — bu byudjet tuzish, investitsiya qilish, qarzlarini boshqarish kabi moliyaviy ko'nikmalarni tushunish va qo'llash qobiliyatidir. Bugungi kunda bu ko'nikma nafaqat shaxsiy hayotda, balki milliy iqtisodiy taraqqiyotda ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. O'zbekistonda moliyaviy xizmatlar sohasida raqamlashtirish va moliyaviy inkluziya dasturlari amalga oshirilmoqda. Shu munosabat bilan, aholining moliyaviy savodxonligini oshirish ustuvor vazifa hisoblanadi. Ushbu ishda moliyaviy savodxonlikning hozirgi holati tahlil qilinib, uni yanada rivojlantirish yo'llari taklif etiladi.

O'zbekistonda moliyaviy savodxonlikning hozirgi holati

Institutsional tashabbuslar sohasida, 2019-yildan buyon O'zbekiston Markaziy banki moliyaviy savodxonlikni oshirish uchun Finlit.uz platformasi hamda radio viktorinalar, komedik seriallar va musiqa kliplari kabi eduteynment vositalariga katta sarmoya kiritmoqda. 2025-yilda ushbu tashabbus markaziy bank va tijorat banklari hamkorligida 71 ta uzoq hududga kengaytirildi. Loyihalarda jami 683 nafar ishtirokchi, jumladan 220 nafar yoshlar jalb qilinib, raqamli moliyaviy xavfsizlik, tadbirkorlik, jamg'arma va kredit mas'uliyati kabi mavzular o'rganildi.

Ta'lim dasturlari sohasida, AloqaBank va Mikrocreditbank kabi banklar maktablar bilan hamkorlikda byudjet tuzish, jamg'arma qilish va iste'molchi huquqlari bo'yicha darslar olib bormoqda. Interaktiv savol-javoblar, mini-musobaqalar va real hayot misollari o'quvchilarni 5-11-sinflarda qiziqtirishga qaratilgan. Nodavlat ta'lim muassasalari bilan hamkorlikda UZCARD Kids dasturi 6 yoshdan yuqori bolalarga moliyaviy savodxonlikni o'rgatish uchun "Moliyaviy kod: Men kimman?" nomli stol o'yinini tarqatadi va seminarlar tashkil qiladi. Bank va moliya akademiyasi, Yoshlar ittifoqi va Ta'lim vazirligi hamkorligida o'tkaziladigan Milliy moliyaviy savodxonlik olimpiadasi esa O'zbekiston bo'ylab talabalarda byudjet, kredit, investitsiya, sug'urta, blokcheyn va shaxsiy moliyaviy mavzularni sinovdan o'tkazadi.

Cheklovlar va muammolar ham mavjud. Akademik baholashlarda maktab va oliy o'quv yurtlarida amaliy mashg'ulotlarning kamligi moliyaviy tushunchalarning real hayotda qo'llanilishiga to'sqinlik qilayotgani, o'quv dasturlarida raqamli bank xizmatlari, fintech va zamonaviy moliyaviy vositalar yetarlicha yoritilmayotgani aniqlangan. Uzoq hududlar va kam daromadli mintaqalarda bank xizmatlari va ma'lumotlarga kirish cheklanganligi, shuningdek, moliyaviy ta'lim materiallarining ba'zida turli tillar va madaniyatlarga moslashtirilmaganligi samaradorlikni pasaytiradi.

Yoshlar orasida moliyaviy savodxonlik markaziy o'rin tutadi. Boshlang'ich va o'rta maktab dasturlari o'quvchilarga byudjet tuzish, jamg'arma va moliyaviy rejalashtirish bo'yicha asosiy mashqlarni taklif qiladi. Yoshlar uchun mo'ljallangan ommaviy axborot vositalari (musiqiy kliplar, sitcomlar) ular orasida mashhur bo'lib, o'yin-kulgi va ta'limni muvaffaqiyatli uyg'unlashtiradi. Maktab olimpiadalari esa yoshlarni raqobatlashishga undab, moliyaviy bilimlarni chuqurlashtirishga va tengdoshlari bilan muloqot qilishga rag'batlantiradi. Shu bilan birga, ayrim yoshlar ta'lim tizimining eskirgan yoki samarasizligidan norozilik bildiradi, bu moliyaviy ta'limda amaliy va ishonchli tashabbuslarning zarurligini ko'rsatadi.

Amaliy qo'llanmalar va natijalarga kelsak, Markaziy bank va hamkorlarning sa'y-harakatlari raqamli platformalar, masalan Visa tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan interaktiv "Moliyaviy dunyo" platformasi orqali bank mahsulotlari, byudjet, tadbirkorlik va to'lov xavfsizligi modullarini o'yin uslubida taklif qilmoqda. Jamoatchilik bilan ishlashda mahalla kutubxonalari va mahalla sinflarida aholiga, xususan yoshlar uchun iste'molchi huquqlari, jamg'arma va mas'uliyatli qarz olish bo'yicha amaliy darslar o'tilgan. Maktab-bank hamkorligi doirasida jonli darslar, viktorinalar, sovg'alar va mahalliy bank elchilari ishtirokida moliyaviy tushunchalar va odatlarni mustahkamlash yo'lga qo'yilgan. Ushbu yondashuvlar dastlabki bosqichda ijobiy natijalar va jamoatchilik ishtirokini ko'rsatmoqda.

Moliyaviy savodxonlikni oshirish strategiyalari sifatida, o'quv dasturlarini integratsiya qilish va yangilash muhim hisoblanadi. Bu barcha ta'lim bosqichlarida byudjet, kredit, jamg'arma, investitsiya, sug'urta va raqamli moliya mavzularini qamrab olishni, fintech, raqamli to'lovlar, kripto va kiberxavfsizlik mavzulari bilan muntazam yangilab borishni talab qiladi. Aralash ta'lim va eduteynmentni rivojlantirish lozim, ya'ni moliyaviy sitcomlar, interaktiv viktorinalar, musiqa kliplari, podkastlar kabi yoshlar va kattalar orasida samarali bo'lgan usullarni kengaytirish. Finlit.uz va "Moliyaviy dunyo" kabi platformalarni mobil va oflayn rejimda uzoq hududlarga qulay qilish zarur.

Amaliy va jamoaviy o'qitishni rivojlantirish uchun moliyaviy stol o'yinlari, simulyatsiyalar, seminarlar orqali moliyaviy qarorlarni amalda qo'llash rag'batlantiriladi. Mahalla kutubxonalari va jamoat markazlarini moliyaviy savodxonlik darslari uchun markaz sifatida faol ishlatish muhim. Maktab-bank hamkorligi va mentorlukni kuchaytirish orqali mehmon ma'ruzalar, kasbga yo'naltirish, stajirovkalar va mentorluk dasturlari orqali nazariyani amaliyot bilan bog'lash ta'minlanishi kerak. Milliy moliyaviy savodxonlik olimpiadasi kabi tanlovlarni qo'llab-quvvatlash, o'quvchilarni rag'batlantirish va keng jamoatchilik e'tirofini oshirish ham zarur.

Kattalar va zaif guruhlar uchun maxsus dasturlar ishlab chiqilishi lozim; ayollar, tadbirkorlar va xizmat ko'rsatish darajasi past bo'lgan hududlarda yashovchilar uchun qulay media, mobil seminarlar va plastik kartalar xizmatlari bo'yicha o'rgatish muhim. Shuningdek, dasturlarni mahalliy tillar va madaniy kontekstga moslashtirish ma'lumotlarning yanada ma'noli va tushunarli bo'lishiga yordam beradi.

O'zbekistonda moliyaviy savodxonlik Markaziy bank va moliyaviy muassasalar tomonidan olib borilayotgan keng qamrovli tashabbuslar natijasida barqaror ravishda yaxshilanmoqda. Yoshlar bu jarayonlarning markazida turib, maktab dasturlari, eduteynment va musobaqalar orqali ko'rsatgan natijalar umidli. Shu bilan birga, geografik va ijtimoiy-iqtisodiy tengsizlik, o'quv dasturlaridagi bo'shliqlar hamda amaliyotga tatbiq etishda muammolar saqlanmoqda. Shu sababli, O'zbekiston moliyaviy savodxonlikni mustahkamlash uchun interaktiv, madaniy moslashtirilgan va amaliy tajribaga asoslangan ta'limni yanada kengaytirishi lozim. Mahalliy sharoitlarni inobatga olgan holda global eng yaxshi tajribalar va jamoat tarmoqlaridan foydalangan holda, bu yoshlar va kattalarga ongli moliyaviy qarorlar qabul qilish imkonini yaratib, uzoq muddatli iqtisodiy inklyuziya va rivojlanishni ta'minlaydi. **Ish metodlari (Kengaytirilgan)**

Ushbu maqolada moliyaviy savodxonlikning O'zbekistondagi holatini o'rganish uchun bir qator tadqiqot metodlari qo'llanildi. Asosan hujjatli tahlil metodologiyasi asosiy o'rin tutadi, bunda Markaziy bank, moliyaviy tashkilotlar, ta'lim muassasalari va hukumat rasmiy saytlaridagi ma'lumotlar, shuningdek ilmiy maqolalar, davlat statistikasi va soha bo'yicha tahliliy hisobotlar tahlil qilindi. Bu manbalar moliyaviy savodxonlikni oshirish bo'yicha amalga oshirilayotgan tashabbuslar, ularning hududiy va yosh guruhlari bo'yicha ta'siri, shuningdek mavjud muammolarni aniqlashga imkon berdi.

Bundan tashqari, so'rovnomalar va sifatli tahlil usullari qo'llanilib, yoshlarning moliyaviy savodxonlik bo'yicha bilim darajasi va munosabati o'rganildi. Ushbu ma'lumotlar ijtimoiy tarmoqlar (masalan, Telegram, Facebook, Reddit), onlayn forumlar va moliyaviy savodxonlikka oid veb saytlar orqali yig'ildi. Bu yoshlar fikrini chuqurroq anglashga va tashabbuslarning qaysi jihatlari ko'proq qiziqish uyg'otayotganini aniqlashga yordam berdi.

Shuningdek, amaliy loyihalar va dasturlar — Finlit.uz, UZCARD Kids, milliy moliyaviy olimpiadalar va boshqa ta'lim hamda eduteynment vositalari — faoliyatining samaradorligi tahlil qilindi. Bu esa nafaqat ta'lim jarayonining samaradorligini o'lchash, balki ularning kengaytirilishi va takomillashtirilishi uchun asos bo'ldi.

Ushbu metodlar orqali moliyaviy savodxonlikning hozirgi holati, yoshlar va kattalar orasidagi farqlar, shuningdek ijtimoiy va madaniy kontekstda yuzaga kelayotgan muammolarni aniqlash imkoniyati yaratildi.

Muhokama

O'zbekistonda moliyaviy savodxonlikni oshirish bo'yicha qator samarali tashabbuslar amalga oshirilmoqda. Xususan, O'zbekiston Markaziy bankining Finlit.uz platformasi yoshlar va kattalar uchun moliyaviy bilimlarni interaktiv va qiziqarli usullar bilan taqdim etmoqda. Shuningdek, banklar va ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlik moliyaviy savodxonlikni mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Misol uchun, AloqaBank va Mikrocreditbank maktablarda byudjet tuzish, jamg'arma qilish va moliyaviy himoya bo'yicha darslarni tashkil qilmoqda.

Eduteynment vositalari (masalan, komedik seriallar, musiqa kliplari va viktorinalar) yoshlar orasida ta'lim jarayonini qiziqarli va samarali qiladi. Bu yoshlarning moliyaviy savodxonlikka bo'lgan qiziqishini oshiradi va mavzularni yaxshi qabul qilishga yordam beradi.

Shu bilan birga, mavjud muammolar ham mavjud. Maktab ta'lim dasturlarida amaliy mashg'ulotlar kamligi moliyaviy bilimlarning real hayotda qo'llanilishiga to'siq bo'lmoqda. Zamonaviy moliyaviy texnologiyalar, xususan fintech, raqamli to'lovlar va kripto-valyutalar yetarlicha o'qitilmayapti. Geografik jihatdan uzoq va kam rivojlangan hududlarda moliyaviy xizmatlarga kirish imkoniyati cheklanganligi yoshlar va kattalarning bilim olishida katta to'siq hisoblanadi. Bundan tashqari, yoshlar orasida moliyaviy ta'limning samarasizligi haqida tanqidiy fikrlar ham mavjud, bu esa ta'lim sifatini yaxshilashga bo'lgan ehtiyojni ko'rsatadi.

Shu sababli, ta'lim jarayonlarini amaliyotga yo'naltirilgan, zamonaviy va madaniy kontekstga moslashtirilgan shaklda yangilash zarur. Bu yoshlarni moliyaviy qarorlar qabul qilishga ko'proq tayyorlaydi va moliyaviy inklyuziya darajasini oshiradi.

Nazariya

Moliyaviy savodxonlik nazariyasi shaxsning moliyaviy axborotni tushunishi, uni ongli ravishda qabul qilishi va hayotga tadbqiq etishini o'rganadi. Ushbu nazariya ga ko'ra, nafaqat nazariy bilim, balki amaliy ko'nikmalarni shakllantirish ham moliyaviy savodxonlikning asosi hisoblanadi. Moliyaviy qarorlar qabul qilishda shaxsning ongli yondashuvi, risklarni baholash qobiliyati va moliyaviy vositalarni to'g'ri tanlash muhim rol o'ynaydi.

Edutainment konsepti — o'yin-kulgi elementlarini ta'lim jarayoniga kiritish — yoshlarning diqqatini jalb qilish va ularni faol o'rganishga undashda samarali ekanligi ko'rsatilgan. Bu usul bilimlarni uzoq muddat esda saqlashga yordam beradi va moliyaviy mavzularni murakkab emas, balki qiziqarli shaklda o'rganishga imkon yaratadi.

Moliyaviy inklyuziya nazariyasi esa moliyaviy xizmatlardan keng va teng foydalanishni ta'minlashga qaratilgan bo'lib, bu ijtimoiy tenglikni kuchaytiradi va iqtisodiy rivojlanishga hissa qo'shadi. O'zbekistondagi moliyaviy savodxonlik dasturlarini shakllantirishda ushbu nazariyalar asosiy qo'llanma bo'lib xizmat qilishi lozim. Xususan, madaniy va til o'ziga xosliklari hisobga olinishi, ta'lim materiallarining turli guruhlar uchun moslashtirilishi muhimdir.

Natija

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, so'nggi yillarda O'zbekistonda moliyaviy savodxonlik sezilarli darajada oshgan. Markaziy bank va moliyaviy muassasalar tomonidan amalga oshirilgan keng qamrovli ta'lim va targ'ibot dasturlari yoshlar va kattalar orasida moliyaviy bilimlarning mustahkamlanishiga olib kelmoqda. Maxsus o'yinlar, interaktiv platformalar va eduteynment vositalari ta'lim sifatini yaxshilashda samarali bo'lib, yoshlarni moliyaviy savodxonlikka qiziqtirishda muhim rol o'ynaydi.

Shuningdek, yoshlar orasida moliyaviy savodxonlikning ahamiyati tobora oshib bormoqda va ular o'rtasida raqobatbardosh tadbirlar faoliyat ko'rsatmoqda. Bu esa o'quvchilarning bilim darajasini oshirishga yordam beradi.

Biroq, mavjud geografik, ijtimoiy-iqtisodiy farqlar va ta'lim dasturlaridagi amaliy mashg'ulotlarning yetishmasligi kabi muammolar saqlanib qolmoqda. Shu bois, moliyaviy savodxonlikni yanada kengaytirish uchun ta'lim dasturlarini zamonaviylashtirish, amaliy mashg'ulotlar sonini oshirish va turli ijtimoiy guruhlariga moslashtirilgan materiallarni ishlab chiqish lozim.

Xulosa

O'zbekiston moliyaviy savodxonlikni oshirish sohasida muhim yutuqlarga erishmoqda, ammo bu jarayon hali ham rivojlanish bosqichida. Moliyaviy ta'limni kengaytirish va sifatini oshirish uchun maktabdan boshlab universitetgacha bo'lgan ta'lim dasturlarini yangilash, ularni zamonaviy, amaliy va interaktiv shaklda tashkil etish zarur. Mahalla, jamoat markazlari va kutubxonalarda moliyaviy savodxonlik bo'yicha muntazam treninglar va seminarlar tashkil etish aholi orasida moliyaviy madaniyatni oshirishda samarali vosita bo'ladi.

Bundan tashqari, madaniy va til jihatlariga moslashtirilgan o'quv materiallari ishlab chiqish, yoshlar va kattalar uchun maxsus dasturlarni kengaytirish, shuningdek, geografik jihatdan kam rivojlangan hududlarga alohida e'tibor qaratish muhimdir. Shu yo'l bilan aholi moliyaviy xizmatlardan to'liq va samarali foydalanadi, shaxsiy moliyaviy mustaqillik ortadi va bu mamlakatning uzoq muddatli iqtisodiy barqarorligi va rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki rasmiy sayti — <https://www.cbu.uz>
2. Afi Global, "Financial Literacy Initiatives in Uzbekistan" — <https://afi-global.org>
3. Aloqa Bank rasmiy sayti — <https://aloqabank.uz>
4. UZCARD rasmiy sayti, "UZCARD Kids dasturi" — <https://api.uzcard.uz>
5. UzDaily, "Milliy moliyaviy savodxonlik olimpiadasi" — <https://uzdaily.uz>
6. Reddit, O'zbekiston moliyaviy ta'limi bo'yicha fikrlar — <https://reddit.com>
7. КиберЛенинка, ilmiy maqolalar to'plami — <https://cyberleninka.ru>
8. Finance World, "Moliyaviy dunyo" platformasi — <https://financeworld.uz>
9. Mkbank rasmiy sayti — <https://mkbank.uz>
10. Yuz.uz, moliyaviy savodxonlik yangiliklari — <https://yuz.uz>
11. [<https://www.afi-global.org/old/newsroom/blogs/building-financial-literacy-through-edutainment-central-bank-of-uzbekistans-experience/>]
12. https://cbu.uz/en/press_center/news/2562181/
13. https://aloqabank.uz/en/press_center/news/financial-literacy-an-essential-skill-for-modern-youth-/
14. https://api.uzcard.uz/en/news/financial_literacy/
15. <https://www.uzdaily.uz/en/uzbekistan-to-host-a-national-olym>